

pěči, přes 20 let úspěšně chová a rozmnožila hrabáče kapské (*Oryzopsis afer*), u ptáků by pouhý seznam světově významných odchovů vydal na samostatný článek.

Ve snaze o maximální možné přiblížení zoologických zahrad laické veřejnosti se někdy zapomíná i na další významné poslání těchto institucí, a tím je vědecký přínos. Zvířata nejrůznějších druhů ze zoogeografických oblastí celé planety představují jedinečné subjekty pro nejrůznější výzkumy — etologii a fyziologii počínaje a osteologií konče. Bohužel nutno konstatovat, že většina přírodovědných institucí včetně

vysokých škol v tomto směru zoologické zahrady opomíjí a možná i trochu přezírá. Mnoho studentů zná zvířata pouze z fotografií, kreseb a setkává se s nimi zpravidla v konzervovaném stavu. A to je jistě škoda, protože řečeno slovy bývalého dlouholetého ředitele pražské zoo prof. Zdeňka Veselovského je zoologická zahrada nejlepší učebnicí zoologie. Čestnou výjimku představuje přírodovědné muzeum Národního muzea v Praze, které mnohdy v nelehkých podmínkách zachránilo ve spolupráci s našimi zoologickými zahradami obrovské množství vědecky cenného materiálu,

dnes už prakticky jinak nedostupného. První přírůstek do sbírek Národního muzea přišel z pražské zoo v r. 1932 a do r. 2000 obohatilo jeho sbírky na 1 220 exponátů pocházejících z chovů v zahradě.

70 let pražské zoologické zahrady je jistě dobrou příležitostí k rekapitulaci, ale zároveň i pohledem do budoucna. Do nového století by měla vstoupit jako renomovaná přírodovědná instituce schopná dostát svému poslání — být zdrojem poučení i zábavy široké veřejnosti, zároveň ale také přispět k záchraně ohrožených druhů a k vědeckému poznání.

RECENZE

J. Moravec: **ČESKÉ NÁZVY ŽIVOČICHŮ IV. Obojživelníci (*Amphibia*)**. Národní muzeum Praha, 2001, 148 str., cena 90,- Kč.

Zoologické oddělení NM v Praze vydalo v pořadí již pátou publikaci s českými názvy živočichů. Tentokrát je pozornost věnována obojživelníkům (*Amphibia*). V prvním úplnějším soupisu těchto obratlovců, který u nás kdy vyšel, jsou uvedeny latinské a české názvy, případně jejich synonyma, u více než 4 000 druhů (tj. cca 85 % dnes známého druhového spektra). Uspořádání publikace je stejné jako u předchozích dílů, její součástí jsou i rejstříky latinských a českých jmen a soupis použité a zpracovávané literatury. Tato významná publikace by neměla chybět v příruční knihovně přírodovědců, vysokoškolských studentů a překladatelů. Lze koupit či objednat na známé adrese v zoologickém oddělení NM, Václavské nám. 68, 115 79 Praha 1 (tel.: 02/24497 253, fax 02/24226488, e-mail: jiri.moravec@nm.cz, milos.andera@nm.cz).

Miloš Anděra

G. F. Michel, C. L. Mooreová: **PSYCHOBIOLOGIE**. Portál, 480 stran, 497,- Kč.

Psychobiologie je nový interdisciplinární obor, který se snaží propojit psychologický a biologický výzkum. Učebnice Psychobiologie je ambiciózním počinem — její nezvykle široký záběr sahá od embryologie a neurologie až po etologii a evoluční biologii. Mezi její velké klady patří podrobná diskuse konceptuálních problémů, které jsou zásadní nejen pro psychologii, ale i etologii či evoluční biologii. Tuto úvodní bezmála dvoustranovou část knihy by si měl pečlivě přečíst každý student etologie či evoluční biologie — jsou zde probírána velmi důležitá témata (redukcionismus, podmínky nutné a postačující, multifinalita a ekvifinalita, atd.), která byla v českých učebnicích probírána nedostatečně nebo vůbec. Vysoká kvalita překladu je velkou úlevou pro čtenáře, který nemusí neustále přemýšlet, co tím chtěl překladatel (nikoli autor!) říci. Na druhé straně trpí učebnice některými nedostatky. Z prostorových důvodů se zde zaměřím pouze na jeden.

Podstatná část Psychobiologie je věnována kritice sociobiologie. Autoři píší, že mnohé sociobiologické argumenty „nás zarazí jako absurdní karikatury“ (str. 159). Jako karikatury čtenáře ovšem spíše zarazí

to, co autoři uvádějí jako sociobiologické argumenty, srovnáme-li jejich interpretace s tím, co současná sociobiologie a evoluční psychologie skutečně tvrdí (Krebs a Davies 1997: Behavioural Ecology, Buss 1999: Evolutionary psychology). Vzhledem k obsáhlosti kritiky je nemožné zde rozebírat argumentaci autorů, naštěstí však má český čtenář k dispozici alespoň některé populárnější publikace zabývající se tématem R. Dawkins: Sobecký gen, M. Ridley: Červená královna). Je zajímavé, jak autoři podrobně dokládají svá tvrzení citacemi kritiků sociobiologie, zatímco u charakteristik sociobiologických názorů většinou původní zdroje neuvádějí.

V celé knize je patrná snaha autorů vyhnout se adaptivním evolučním vysvětlením. Autoři jednoznačně preferují neadaptivní neselekcionistická vysvětlení — mnohé znaky podle nich vznikají samoorganizací či jako vedlejší produkty jiných procesů. Neadaptivní vysvětlení jsou však mnohdy problematická: vždy např. můžeme tvrdit, že daný znak je důsledkem nějakého dosud neobjeveného zákona růstu (a není tedy adaptací), navíc některé alometrické zákonitosti růstu se ukázaly být selektovatelnými znaky — nejsou to tedy žádné neměnné a omezující vlastnosti ontogenetických procesů. Snaha vyhnout se adaptacionistickým vysvětlením vede autory až k absurdním tvrzením: např. na str. 185 uvádí, že role přírodního výběru při určování vývoje adaptivních znaků je nepravděpodobná! Pokud autoři souhlasí s tím, že geny jsou selektovány přírodním výběrem, nemohou tvrdit, že ontogenetické procesy jsou na genech nezávislé — gen může být se-

lektován pouze tehdy, pokud (jakkoli) ovlivňuje vývojové procesy.

V čem je problém? Celá kritika „evolučního determinismu, redukcionismu a panadaptionismu“ je zjevně poplatná názorům S. J. Goulda, který se proslavil nejen vysokou literární úrovní svých esejů mezi laiky, ale i překrucováním a karikatizací některých aspektů současného evolučního myšlení mezi odborníky. Domnívám se, že ke Gouldově popularitě částečně přispěla i skutečnost, že laický čtenář nemá přístup k primární literatuře a stěžejní pak může odhalit pozoruhodnou otrlost S. J. Goulda, který v některých případech převezme určitý názor autorů, které kritizuje, a jímž pak do úst vloží pravý opak toho, co původně tvrdili. Michel a Mooreová se pak při kritice současně evoluční biologie dopouštějí školácké chyby. Místo pečlivého studia primární literatury spoléhají na tvrzení člověka, který se podsouvá laikům nesprávné informace. Způsob, jakým pak autoři sdělují, že „úspěšnost určitého genu závisí do velké míry na ostatních genech v organismu“ (str. 173), vyvolává dojem, že se v tomto bodu zásadně rozcházejí s názory sociobiologie, která spočívá na analýze „atomisticky definovaných znaků“ (str. 159). Každý student, který si přečetl Sobecký gen však ví, že Dawkins psal totéž co Michel a Mooreová už v r. 1976.

Učebnice Psychobiologie má řadu nejen pozitivních, ale i negativních stránek. Přesto by si knihu měli přečíst všichni studenti sociálních i přírodních věd, kteří jsou schopni ji číst kriticky a konfrontovat tvrzení autorů s dalšími pohledy na problematiku vývojové a evoluční biologie.

Tomáš Grim

Povídam - čím jiným může současná civilizace oslavovat svou existenci, než hlukem!!

Kreslil V. Jiránek